
VYUČOVACÍ METODY NA VYSOKÉ ŠKOLE

Recenze knihy

ROHLÍKOVÁ, Lucie a Jana VEJVODOVÁ. *Vyučovací metody na vysoké škole: praktický průvodce výukou v prezenční i distanční formě studia*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 281 s. ISBN 978-80-247-4152-9.

Michal Černý

Kabinet informačních studií a knihovnictví, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita v Brně

Vytvořit univerzální manuál, který by naučil vysokoškolské pedagogy učit, je úkol, který je z řady důvodů nesnadný a nevděčný. Autorky Lucie Rohlíková a Jana Vejvodová se přesto takovou knihu pokusily sestavit a nutno říci, že pokud by se jí většina učitelů skutečně řídila, bude mít na úroveň vzdělanosti blahodárny vliv. Přestože obsahuje celou řadu nedotažeností, anachronismů či větších či menších nepřesností.

Role pedagoga na vysoké škole je oproti jeho kolegům na nižších stupních škol v řadě ohledů specifická. Předně neprochází žádnou systematickou přípravou z pedagogiky, didaktiky či psychologie. Většinu vyučujících nikdo učit neučil a přístup k výkladu je tak často dán tím, jak učili jejich školitelé nebo oblíbení kantoři. To jistě neznamená, že by většina z nich učila špatně, ale využívaný přístup k výkladu je spíše intuitivní. Druhé specifikum, na které můžeme narazit u přírodovědců či techniků, může být v podcenění pedagogiky a didaktiky. Samotná odbornost ale pro pedagoga není dostatečnou výbavou, což je třeba neustále zdůrazňovat. Také frekventanti kurzů nejsou většinou sjednoceni ve věku, zájmech a znalostech, což činní celý výklad obtížnější a didakticky náročnější.

V neposlední řadě je zde ještě psychologický moment – psát učebnici či manuál pro docenty a profesory vyžaduje určitou odvahu či kuráž. Nutno říci, že si s tímto autorky knihy poradily velice dobře a jestliže čtenář bude mít ke knize odbornou nedůvěru, nebude chtít přemýšlet a dělat četná cvičení, bude to jen k jeho osobní škodě.

Samotná publikace obsahuje velké množství praktických příkladů a ukázek, které mohou posloužit jako určitá kuchařka, která může pomoci rychle a snadno vylepšit výklad, definovat si cíle hodiny či kurzu nebo lépe stavět přednášky. Právě v tomto ohledu je celá publikace zřejmě nejkvalitnější a nejvíce užitečná – nabízí rychlá, jednoduchá a efektivní řešení, které umožňují zlepšit samotnou výuku.

Pro ty ze čtenářů, kteří mají chuť o celém vyučování na vysoké škole přemýšlet více, jsou připravená cvičení, otázky, prostory pro doplňování textu atp. Kniha je tak do velké míry nejen manuálem, ale také interaktivním prostorem pro reflexi a úvahy nad tím, jak ten který konkrétní předmět učit lépe a kvalitněji.

Rychlému tempu knihy pak odpovídají také motivační citáty významných historických osobností (od Seneky a Komenského, přes Lessinga až po Hemingwaye). Čtenář má k dispozici celou řadu desater, výtahů, slovníčků atp. To na jedné straně pomáhá snadné orientaci a snižuje nároky na čas a intelektuální výkon čtenáře, což je z řady důvodů jistě pozitivní a žádoucí, na stranu druhou se kniha až úzkostlivě vyhýbá hlubším analýzám, úvahám nebo výzkumům.

Lze dokonce říci, že jde v řadě případů až příliš po povrchu, takže člověk, který má za sebou základní kurzy didaktiky a psychologie bude mít s mírou zjednodušení v některých místech problémy. Nepřesnosti jsou ale nutnou daní za poutavý a čtivý charakter publikace, která si klade za cíl rychlé výsledky v kvalitě inovace vzdělávacího procesu.

Na knize je na jednu stranu vidět, že vychází z hlubokých zkušeností a znalostí autorek, ale současně se nevyhnula řadě míst, se kterými dnes lze souhlasit jen stěží. V seznamu komunikačních kanálů je například uváděn fax a jeho možnosti pozitivního využití v oblastech, které jsou dnes plně digitalizované, jako je tvorba grafů či schémat. Podobných míst bychom přitom v celé knize našli celou řadu. Jde o tvrzení, která byla platná a funkční ještě před deseti roky, ale dnes působí zcela anachronickým dojmem.

Struktura knihy

Celá publikace je rozdělena do tří velkých kapitol. První se věnuje formám a metodám výuky na vysoké škole. Prochází zde jednotlivé specifické formy a snaží se ukazovat, co v nich lze dělat lépe, jak je lze inovovat a kde jsou časté možné chyby. Největší prostor je věnován přednášce, což je pochopitelné jak z důvodu jejich role a postavení ve výuce, tak také praxi s jakou jsou realizovány. Osobně považuji za škodu, že jsou zanedbány kapitoly týkající se cvičení, demonstrací a prezentací. Dohromady je jim věnován prostor pouhých šesti stran a přitom právě na nich stojí úspěšná výuka na všech přírodovědných a technických oborech.

Velice oceňuji naopak kapitolu druhou, která se snaží přiblížit konstruktivismus a jeho využití na vysokých školách. Jde o téma mimořádně zásadní, neboť determinuje skladbu jak kurikula studijních programů, tak také samotný přístup k výuce a studiu u pedagogů i studentů.¹ I když lze dílčí části kapitoly vnímat opět jako nutně zjednodušující, autorky se snaží o vyváženou pozici a téma v podobné publikaci své místo rozhodně má.

Třetí kapitola se věnuje distančnímu vzdělávání a především e-learningu, což je oblast, ve které jsou obě autorky erudovanými odbornicemi a se kterou se ne vždy vědí vyučující rady. Intuitivní přístupy zde fungují jen velice omezeně a sada rad, postupů a metod je tedy potřeba zřejmě ještě více, než v případě klasické výuky. Za dílčí nedostatek lze – s ohledem na rok publikování knihy, totiž 2012 – označit absenci témat masivních otevřených online kurzů (MOOC), které jsou dnes jedním z nejdůležitějších témat změny studijního paradigmatu.

---

¹ Za zásadní nepovažuji naopak absenci zmínky o konektivismu, který sice bude představovat dominantní směr v rozvoji online vzdělávání, ale jde stále o směr relativně nový a v literatuře stále ne zcela etablovaný. Podrobněji viz BRDIČKA, Bořivoj. Konektivismus - teorie vzdělávání v prostředí sociálních sítí. *Metodický portál: Články* [online]. 02. 09. 2008, [cit. 2013-08-22]. Dostupný z WWW: <<http://spomocnik.rvp.cz/clanek/c/10357/KONEKTIVISMUS---TEORIE-VZDELAVANI-V-PROSTREDI-SOCIALNICH-SITI.html>>. ISSN 1802-4785.

Poněkud jednostranné je také odsouzení čistě počítačem řízené výuky,² která má skvělé výsledky například v případě Codecademy,³ která vyučuje programování. Ač je například téma zpětné vazby silně akcentované, chybí diskuse nad problematikou personalizovaného přístupu či daty řízeného školství.

Závěrem

I přes všechny výše uvedené kontroverze lze říci, že jde o publikaci mimořádně důležitou a užitečnou. Ani ne tak k systematické četbě vnímané jako úvod do pedagogiky a didaktiky pro akademiky, ale spíše jako užitečný manuál, který umožňuje vyučujícím snadno a rychle učit lépe nebo o své pedagogické činnosti systematicky přemýšlet nejen z pohledu skladby témat a odborné kvality. Jestliže by podle knihy učil každý vysokoškolský pedagog, bude to mít na kvalitu vzdělanosti jistě pozitivní efekt. Pakliže se dnes neustále mluví o úpadku vzdělanosti, inflaci titulů a poklesu nároků, tak tato kniha dává jasný impuls v tom, jak se v takové situaci zachovat. Začít učit lépe, aktivněji, konstruktivisticky. Jde o krok, který celému školství bezesporu pomůže. Proto ji lze doporučit každému, kdo v akademickém sektoru působí a předstupuje před studenty s libovolným výkladem. Je totiž třeba si uvědomit, že důležitý je nejen obsah, ale také forma.

Samostatnou otázkou zůstává, zda by vůbec bylo možné knihu napsat o mnoho lépe a hlouběji, při zachování dostatečné čtivosti a možnosti oslovit tak široké množství čtenářů na únosném počtu stran. Na tu si avšak po přečtení této publikace musí každý odpovědět sám.

---

² Na základě argumentace o překonaném behaviorismu. Dnes zřejmě čistý behaviorismus nikdo nezastává, ale řada jeho principů, myšlenek a nástrojů, včetně strojového učení, dolování znalostí atd. je implementováno v MOOC kurzech.

³ Learn to code interactively, for free. *Codecademy* [online]. 2013 [cit. 2013-08-20]. Dostupné z: <http://www.codecademy.com/>